

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עִמְלֶק בְּדַרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם. אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וְגו'
(דברים פרק כה:יז-יח)

את קריאת פרשת זכור כולנו מכירים משבת זכור בחודש אדר. יש נוהגים לומר שש זכירות כל יום שכלולים בם זכירת מעשה מרים וזכירת עמלק שבפרשתנו. ספר החינוך (מצוה תרג) מבהיר לנו את מה עלינו לזכור ביחס למעשה עמלק: 'שנצטוינו לזכור מה שעשה עמלק לישראל שהתחיל להתגרות בם בצאתם ממצרים בטרם נשא גוי וממלכה ידו עליהם... שהכל היו יראים מהם בשמעם היד הגדולה אשר עשה להם ה' במצרים, והעמלקים ברוע לבבם ובמזגם הרע לא שתו לבם לכל זה ויתגרו בם, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות, וכענין שמשלו בזה משל רבותינו זכרונם לברכה [תנחומא כאן] ליורה ירותחת שאין כל בריה יכולה לירד לתוכה, ובא אחד וקפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה הקר אותה לאחרים. ועל זכירת ענינם זה נאמר [דברים כ"ה, י"ז], זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים".

גם רש"י (על הפסוק) מפרש בדרכו של ס' החינוך, כי לעמלק היתה השפעה רעה על אומות העולם "אשר קרך" לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתיחתך". ניתן לומר שניצחנו את עמלק בקרב אך ברמה מסוימת הפסדנו במערכה. חומת המגן של העוצמה האדירה לה זכינו מכח קריעת ים סוף אשר הטילה בהלה רעדה על כל אילי הארץ נסדקה. חובת הזכירה היא לזכור את רוע ליבם של העמלקים ואת ההשפעה השלילית שלהם על האומות.

אך ניתן להבין את "אשר קרך – צננך", קצת אחרת. לתפיסה העמלקית "אשר קרך" הכל הוא יד המקרה אך לדידן הכל רק מה! אנו מאמינים שדברים לא מתרחשים במקרה אלא בדרך סיבה ומסובב. במכילתא דרבי ישמעאל לפרשת בשלח מובא על הפסוק ויבא עמלק, "היגאה גומא בלא ביצה (איוב ח יא) וכי איפשר לגומא זה להתגדל בלא ביצה ובלא מים הישגא אחו בלי מים... כך אי אפשר לישראל בלא תורה ולפי שפירשו מדברי תורה לכך בא עליהם השונא שאין השונא בא אלא על החטא ועל העבירה". זאת אומרת שיש להתחקות אחר שורש צמיחת כח עמלק והוא נבע מרפיון ידיים של עם ישראל. תקלה חמורה ארעה במהלך ההכנות והדרך למתן תורה ודוקא בזמן שמתבקש להוסיף להתעלות מתוך צפיה לרגע הנכסף, חולשה ומעידה רגעית עוררה עליהם קטרוג שזימן למולם את עמלק. לא היתה זו יד המקרה. המלחמה פורצת ברפידים שנדרש במשמעות "רפו ידיהם מן המצוות" (חז"ל). אז בא עמלק ויזנב בך כל הנחשלים" (דברים כ"ה י"ח).

המלחמה אינה מסתכמת בהורדת ידיים אלא מלחמת דעות ושיטות. תפיסות העולם השונות מתנגחות זו בזו. וגם לדרך זו אמנם ניצחנו אבל החיכוך בעמלקים משאיר רושם, ועמלק במלחמתו משפיע בכח הקרירות ומצנן גם אותנו. ה"צננך" מבטא את ההשפעה הרעה עלינו, אנחנו עצמנו יצאנו בשן ועין. הקרירות הורסת כל חלקה טובה ונוטלת מהמעשה את רוחו ונשמתו. כשמצה נעשית בהתפעלות ובהתלהבות הרושם וההשפעה בנפש גדולים לאין ערוך מאותו מעשה הנעשה בעצלתיים ובחוסר חשק. עמלק מנסה להוציא את הרוח מהמפרשים וחובתנו להתגבר כנגדו בעוצמה בכל הרגש וכוחות הנפש. "ואנחנו קמנו ונתעודד" (תהילים כ' ט').

הבנה זו שכתוצאה מביאת עמלק דבקה בעם ישראל בחינת הקרירות מובאת בדבריו של השם משמואל בכמה מקומות וזה לשונו בדבריו ליום הכפורים: "אך הנה אמרו ז"ל (רש"י פ' תצא) בעמלק אשר קרך בדרך צננך והפשירך, ואיתא בספרים הקדושים שהביא בהם בחינת התקררות. וכבר הגדנו ששניהם דבר אחד שמשום שהביא בהם בחינת התקררות ע"כ מדה במדה נעשו צוננים בפני אחרים ונסתלק הפחד מאומות העולם מפניהם".

למדנו מדבריו את החידוש של ההשפעה החמורה עלינו, וכן שבעצם הפירושים משלימים ותלויים זה בזה. אם אנחנו חלשים כך גם מתייחסים אלינו. "ונהי בעיננו כחגבים וכן היינו בעיניהם" (במדבר י"ג ל"ג). אם כך חובת הזכירה היא בעיקר להזהר שלא ליפול ממדרגתנו שאז נהיה מטרה קלה. וביותר לשמור על חום הלב, המבעיר את אש הקרב. ושלא נצטנן, שלא נצא להתקפה בלי סודר, ואפילו בקיץ.

לאור דברינו יש חשיבות מרובה בכך שקוראים פרשת זכירת עמלק בחודש אלול כהכנה לימים נוראים העומדים בפתח. חודש אלול מהוה הכנה. "כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף" (דברים ל"ב י"א) - הנשר מידע את הגוזלים במשק כנפיו שלא ייבהלו מנחיתתו. ע"י הכנה נפשית ראויה תהיה נחיתה רכה. ההכנה מחייבת לצאת מהאדישות, לעורר את הרגש ולדאוג לחום הלב. בחדש אלול לפני יום הדין יש כמה ממריצים מעוררים. כך השופר הנועד לעורר ולהחריד - "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג' ו') וכך גם הסליחות הנאמרות בקהילות ישראל.

בעלי המוסר מזהירים שכאשר מגיבים בקרירות היא קובעת משכנה בליבנו ומונעת התפעלות גם למעוררים נוספים. חייבים לחמם מנועים לפתוח את הלבבות. צוות המורים משמשים גם הם כשופר ותפקידם להלהיב ולהרבות פעילות אינטנסיבית המרטיטה לבבות. שאף אחד לא ישאר אדיש.

צו השעה הסיקו תנורים והרבו חומרי בעירה. שהחום יחדור ללבבות כולנו. בע"ה נזכה בימי הרחמים, ימים של אהבה והתחדשות להוסיף ולהגדיל האבהת ישראל, אהבת התורה, אהבת ארץ ישראל. נחזק בחום ובהתעוררות גדולה אל קידום וחיזוק בתי החינוך שלנו.

שבת שלום ומבורך

בברכה רבה
שושי נגר